

SANOAT KORXONALARIDA AKTIVLARDAN FOYDALANISH SAMARADORLIGI

Ismoilova Muyassar

Guliston davlat universiteti o'qituvchisi

Islomova Ruxshona

Toirova Dilrabo

Ahmadov Davlat

Guliston davlat universiteti

Bank ishi yo'nalishi talabalari

***Annotatsiya :** Ushbu tezisdanoat korxonalarining iqtisodiy barqarorligini ta'minlashda aktivlardan foydalanish samaradorligini oshirish masalalari tadqiq etilgan. Tadqiqotning asosiy maqsadi asosiy vositalar va aylanma mablag'larning ishlab chiqarish jarayonidagi ishtirokini tahlil qilish hamda ularning rentabellik darajasiga ta'sirini aniqlashdan iborat. Maqolada aktivlar aylanuvchanligi va fond qaytimi ko'rsatkichlarini yaxshilashning innovatsion usullari hamda resurs tejovchi texnologiyalarni joriy etish masalalari yoritilgan.*

***Kalit so'zlar:** Sanoat korxonasi, aktivlar, samaradorlik, fond qaytimi, aylanma mablag'lar, rentabellik, tahlil*

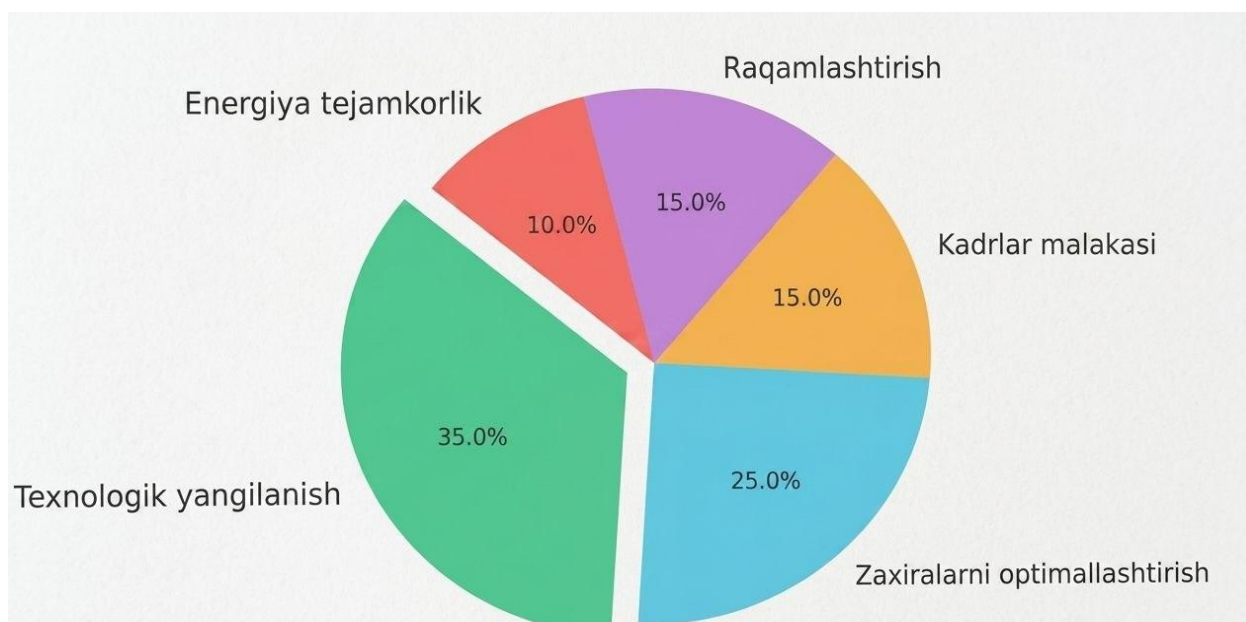
Kirish

Sanoat korxonalarining iqtisodiy rivojlanish darajasi va bozor iqtisodiyoti sharoitida raqobatbardoshligini ta'minlash bevosita ularning egaligidagi aktivlardan qanchalik oqilona foydalanilayotganiga bog'liq. Aktivlar — bu korxonaning daromad keltirishi kutiladigan barcha moddiy va nomoddiy boyliklari majmuidir. Sanoat sohasida aktivlar tarkibini asosiy fondlar (binolar, inshootlar, uskunalar) va aylanma mablag'lar (xomashyo, tayyor mahsulot, pul mablag'lari) tashkil etadi. Hozirgi modernizatsiya sharoitida ushbu resurslarning samaradorligini

oshirish nafaqat ishlab chiqarish hajmini ko'paytirish, balki mahsulot tannarxini pasaytirishning ham asosiy omili hisoblanadi. Bugungi raqamli transformatsiya sharoitida aktivlar samaradorligini monitoring qilishda **ERP (Enterprise Resource Planning)** tizimlarining ahamiyati ortib bormoqda. Raqamli monitoring orqali har bir uskunaning yuklamasi (loading) va texnik holati real vaqt rejimida nazorat qilinadi.

1-rasm

Aktivlar samaradorligini oshirishning asosiy yo'nalishlari va ularning o'zaro bog'liqligi

Bu esa "Preventive maintenance" (oldini oluvchi xizmat ko'rsatish) tamoyili asosida uskunalarning kutilmagan to'xtalishlarini 20-30 foizga kamaytirishga xizmat qiladi. Natijada, fond qaytimi ko'rsatkichi nafaqat yangi texnika sotib olish, balki mavjud resurslardan maksimal foydalanish hisobiga yaxshilanadi. Bundan tashqari, sanoat korxonalarida nomoddiy aktivlar (patentlar, litsenziyalar, dasturiy ta'minotlar) ulushini ko'paytirish ham aktivlar rentabelligiga (ROA) ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Zamonaviy iqtisodiyotda intellektual mulkdan foydalanish mahsulotning qo'shilgan qiymatini oshirish va xalqaro

bozorlarda brend nufuzini mustahkamlashning asosiy vositasidir. Aktivlar unumdorligini oshirish bo'yicha amalga oshiriladigan ushbu chora-tadbirlar pirovardida korxonaning investitsion jozibadorligini oshirib, tashqi kapitalni jalb qilish uchun mustahkam zamin yaratadi.

Korxonaning xomashyo zaxiralari va debitorlik qarzlari qanchalik tez pul shakliga aylanib qaytsa, korxonaning to'lov qobiliyati va moliyaviy barqarorligi shunchalik yuqori bo'ladi. Sanoat subyektlarida zaxiralarni me'yordan ortiq to'planishi mablag'larning muzlab qolishiga va qo'shimcha xarajatlarga sabab bo'ladi. Aktivlarni optimallashtirish orqali korxona qo'shimcha kredit resurslariga ehtiyoj sezmasdan, o'z ichki imkoniyatlari hisobiga kengayishi mumkin.

Xulosa va takliflar

O'tkazilgan tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, sanoat korxonalarida aktivlardan foydalanish samaradorligini oshirish korxonaning moliyaviy barqarorligi va raqobatbardoshligini ta'minlovchi asosiy omildir. Aktivlar unumdorligini oshirish nafaqat ishlab chiqarish hajmini ko'paytirish, balki resurslarni tejash va mahsulot tannarxini pasaytirish imkonini beradi. Tahlillar asosida quyidagi xulosa va amaliy takliflar shakllantirildi: Birinchidan, ma'nan va jismonan eskirgan asosiy vositalarni bosqichma-bosqich modernizatsiya qilish, energiya tejamkor texnologiyalarni joriy etish orqali fond qaytimi ko'rsatkichini yaxshilash lozim. Ikkinchidan, omborlarda xomashyo va tayyor mahsulot zaxiralarining me'yordan ortiq to'planishiga yo'l qo'ymaslik, "ayni vaqtida" (Just-in-time) tizimini qo'llash orqali aylanma mablag'lar aylanishini tezlashtirish zarur.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 28-yanvardagi PF-60-sonli "2022–2026-yillarga mo‘ljallangan Yangi O‘zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to‘g‘risida"gi Farmoni.
2. Vahobov A.V., Ibrohimov A.T., Ishonqulov N.F. Moliyaviy tahlil. Darslik. – T.: “Iqtisod-moliya”, 2019. – 430 b.
3. Sheremet A.D. Analiz i audit xozyaystvennoy deyatelnosti predpriyatiya. – M.: INFRA-M, 2020. – 320 s.
4. Gulyamov S.S. Raqamli iqtisodiyotda blokcheyn texnologiyalari. – T.: TMI, 2021.
5. "Iqtisodiyot va innovatsion texnologiyalar" ilmiy elektron jurnali ma'lumotlari (www.iqtisodiyot.tsue.uz).
6. O‘zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo‘mitasining rasmiy sayti ma'lumotlari (www.stat.uz).
7. Khabibullaev, S., Yuldashev, N., & Mamazulunov, N. (2023). Metabolic changes in the body as the result of long-term use of artificial sweetener-sodium cyclamate. *Science and innovation*, 2(D10), 64-70.
8. Mamazulunov, N. (2021). Inorganic phosphate and principles of fluorescence. *Экономика и социум*, (3-1 (82)), 167-169.
9. Қодиров, Р. Ш., Мамазулунов, Н. Х., Ботиров, Э. Х., & Юсупов, М. М. (2020). Флавоноиды *Russowia Sogdiana* (BGE). *FEDSCH. Экономика и социум*, (12-1), 628-631.
10. Икрамова, М. М., Таджибоев, К. Т., & Мамазулунов, Н. Х. (2013). Определение активности аминотрансфераза в перфузате печени при экспериментальном токсическом гепатите. *Science and world*, 42.
11. Panferova, I., & Nabiulina, L. (2025, May). The Implementation of the Digital Multimedia in the Educational Process: Possibilities and Risks. In 2025 5th International Conference on Artificial Intelligence and Education (ICAIE) (pp. 823-829). IEEE.

12. Ikramov, S. N. (2024). Badiiy asarlar asosida rejissorlik etyudi yaratishning o'ziga hosligi. *Oriental Art and Culture*, 5(1), 111-117.
13. Rajabova, S. (2025). Ergash Masofayev rejissurasining o'ziga xosligi. *Mahalliy va xalqaro konferensiyalar platformasi*, (2), 578-583.
14. Ikramov, S. N. (2023). Etyud aktyorlik mahoratining badiiy omili sifatida. *Oriental Art and Culture*, 4(2), 844-849.
15. Rajabova, S. (2023). O'zbek estradasida yakka ijro masalalari. *Oriental Art and Culture*, 4(6), 257-262.